Alexandru BEJENARU

PÂRCĂLABII CETĂŢII CHILIA. UN STUDIU DE CAZ AL CARIERELOR DREGĂTORILOR LUI ŞTEFAN CEL MARE

Studiul de faţă reprezintă o tentativă de analiză a carierelor dregătorilor Ţării Moldovei, care au ocupat în diferite etape ale activităţii lor funcţia de pârcălab al cetăţii Chilia în perioada anilor 1465-1484, precum şi a trăsăturilor politicii puterii domneşti faţă de cetatea Chilia, ţinând cont de evoluţia situaţiei politico-militare la gurile Dunării. După cucerirea acestei fortificaţii dunărene în 1465 de către Ştefan cel Mare (1457-1504), mai mulţi reprezentanţi ai Sfatului domnesc au guvernat aici până la campania otomană a sultanului Baiazid al II-lea din 1484. Această perioadă va fi marcată prin tensiunile tot mai mari la hotarele de sud ale Moldovei, care vor rezulta în confruntări militare directe cu Ţara Românească şi Imperiul Otoman pentru dominaţie asupra spaţiului dintre curbura Carpaţilor şi gurile Dunării. Din punct de vedere militar, Chilia a beneficiat de o atenţie specială din partea puterii domneşti: în contextul politicii de confruntare cu Imperiul Otoman, Ştefan cel Mare va decide ridicarea unei noi cetăţi pe malul stâng al Dunării în 1479, la această construcţie participând „*opt sute de zidari şi şaptesprezece mii de ajutoare*”[1].

Ascensiunea Chiliei în calitate de centru comercial regional se începe din ultimul sfert al secolului XIII, mergând mână în mână cu apariţia şi dezvoltarea comerţului genovez în Marea Neagră. Datorită atât cooperării politice dintre Mihail al VIII-lea Paleologul şi hanul Nogai, care şi-a creat pe timpul vieţii sale o formaţiune politico-militară autonomă de voinţa liderilor Hoardei de Aur în regiunea Dunării de Jos, precum şi încheierii Tratatului de la Nymphaion din 1261 între Genova şi Imperiul Bizantin, negustorii italieni vor ajunge pe malurile Dunării către sfârşitul secolului XIII. Chilia nu a fost unicul centru urban, în care a fost atestată prezenţa negustorilor italieni - Primul centru major al genovezilor devine oraşul Vicina (menţionat pentru prima dată în 1281,

[1] Constantin C. Giurescu, *Târguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul X până la mijlocul secolului al XVI-lea*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, p. 220; Detalii privind construcţia cetăţii de către Ştefan cel Mare a se vedea: Ion Eremia, *Statutul juridic internaţional al Ţării Moldovei (de la origini până la începutul secolului al XVI-lea)*, Editura Pontos, Chişinău, 2010, pp. 150-151.

în timp ce descrierea cea mai timpurie a unei factorii genoveze apare în 1298), urmat curând de Maurocastro (amintită pentru prima dată în anii 1290 şi 1294) – cetatea de pe Nistru, care mai târziu în istorie va intra sub numele de Cetatea Albă[1].

Mult mai târziu, în contextul decăderii dominaţiei Hoardei de Aur în regiunea Dunării de Jos în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, poziţiile Genovei vor deveni la fel de vulnerabile. Chilia părăseşte sfera de influenţă a acestei republici medievale italiene la o dată neprecisă, după ultima sa menţiune în actele genoveze din 1381. Conform ipotezei exprimate de O. Iliescu şi sprijinită de V. Mărculeţ[2], următorul stăpân asupra acestei regiuni va deveni deja Ţara Românească[3]. Pe de altă parte, menţiunea Chiliei în textul Tratatului de la Lublău din 15 martie 1412 între posesiunile ce urmau să fie împărţite între regii Poloniei şi Ungariei în cazul neparticipării domnului Moldovei Alexandru cel Bun (1400-1432) în acţiuni antiotomane[4] sugerează posibilitatea instalării unei administraţii moldoveneşti înainte de data încheierii înţelegerii polono-maghiare. În pofida alegerii unei sau alte interpretări a evenimentelor de la începutul secolului al XV-lea în regiunea deltei Dunării[5], se constată

---

[1] Octavian Iliescu, *Localizarea vechiului Licostomo*, în: „Studii", Tomul 25, 1972, nr. 3, p. 440.

[2] *Ibidem*, p. 453, 456; Vasile Mărculeţ, *Interese, conflicte şi competitori în comerţul de la gurile Dunării şi limanul Nistrului la sfârşitul secolului al XIII-lea şi în secolul al XIV-lea*, în: „Sargetia", XXXIV, Acta Musei Devensis, 2006, pp. 49-50.

[3] Perioada de tranziţie a Chiliei de la controlul genovez spre cel muntean de asemenea a provocat apariţia mai multor versiuni în cadrul istoriografiei române. Octavian Iliescu şi Vasile Mărculeţ au propus ipoteza trecerii Chiliei în stăpânirea Ţării Româneşti între anii 1402-1404, în timp ce Anca Gheaţă admitea posibilitatea unei prezenţe scurte a maghiarilor în această cetate în perioada anilor 1397-1399, după care controlul asupra Chiliei ar fi revenit Genovei. Vezi mai mult: Ion Eremia, *Statutul juridic internaţional al Ţării Moldovei (de la origini până la începutul secolului al XVI-lea)*, Editura Pontos, Chişinău, 2010, pp. 92-94.

[4] Ion Eremia (ed.), *Relaţiile externe ale Ţării Moldovei în documente şi materiale (1360-1858)*, Chişinău, Cartididact, 2020, doc. 27, p. 170.

[5] În cadrul istoriografiei române s-au expus mai multe versiuni privind restabilirea istoriei politice a Chiliei în această perioadă. Conform lui N. Iorga, controlul direct asupra cetăţii Chilia a fost deţinut de către genovezi din 1381 şi până în 1403, după care a avut loc tranziţia spre controlul exercitat de către Ţara Românească până către 1408, iar autoritatea lui Alexandru cel Bun la nord de Dunăre s-a instaurat doar către 1412. P.P. Panaitescu presupunea instalarea controlului muntean asupra Chiliei în 1404 (legându-l de procesul paralel al recuperării Dobrogei de sub ocupaţia otomană din acelaşi an), care ar fi durat până în 1426. Între opiniile mai recente, menţionăm pe cea lui V. Mărculeţ, care stabileşte momentul trecerii controlului asupra Chiliei din partea Ţării Româneşti către cea a Moldovei între 1408-1411, şi cea a lui I. Ţurcanu, care exprimă scepticismul cu privire la existenţa unei prezenţe muntene în Chilia în anii de

apariţia unei rivalităţi moldo-muntene pentru Chilia, indicând interesul major al domnilor români pentru importanţa comercială majoră a acestei cetăţi[1]. Această confruntare se va sfârşi în cele din urmă în favoarea Ţării Moldovei la începutul anului 1465, când forţele lui Ştefan cel Mare vor cuceri cetatea Chiliei şi vor păstra controlul asupra sa până în 1484.

Indiferent de posibilul scenariu al începutului prezenţei moldovene în vecinătatea deltei Dunării, istoria administraţiei Chiliei în componenţa Ţării Moldovei din prima jumătate a secolului al XV-lea rămâne un mister major din cauza lipsei de mărturii directe ce ar reflecta acest subiect, precum şi absenţa menţionării pârcălabilor de Chilia în actele cancelariei domneşti pentru acest interval cronologic. Această etapă se va încheia în ianuarie 1448 în contextul acţiunilor iniţiate de către Iancu de Hunedoara, care a obţinut controlul asupra acestei cetăţi în urma instaurării lui Petru al II-lea pe scaunul domnesc de la Suceava[2]. Reîntoarcerea Chiliei în componenţa Ţării Moldovei va fi realizată mult mai târziu de către forţele lui Ştefan cel Mare în 1465, inaugurând o nouă fază în istoria politică a acestei localităţi dunărene[3].

Perioada anilor 1465-1484 constituie de asemenea un subiect greu pentru reconstituire, în mare parte din cauza menţiunilor sporadice ale informaţiilor referitoare la cetatea dunăreană în izvoarele acelor timpuri şi cele de mai târziu. Cronica moldo-germană menţionează că după cucerirea Chiliei pe 23 ianuarie 1465 Ştefan cel Mare a numit în calitate de pârcălab al acestei cetăţi „*pe **Isaia**, cumnatul său*”[4], în timp ce cronica moldo-polonă prezintă numele lui ***Buhtea*** împreună cu cel al lui

domnie ai lui Mircea cel Bătrân. Vezi mai mult: Nicolae Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe*, Ediţia Academiei Române. Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1900, pp. 71-72; Petru P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Bucureşti, Tipografia „Bucovina” I.E. Torouţiu, 1944, p. 297, 342; Vasile Mărculeţ, *Chilia – Subiect de dispută între Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun*, în: „Revista Bistriţei”, XXII, 2008, pp. 243-248; Ion Ţurcanu, *Descrierea Basarabiei: Teritoriul dintre Prut şi Nistru în evoluţie istorică (din primele secole ale mileniului II până la sfârşitul secolului al XX-lea)*, Chişinău, Editura Cartier, 2011, pp. 147, 159-160.

[1] I. Eremia, *Statutul juridic internaţional…*, pp. 106-109.

[2] I. Eremia, *Statutul juridic internaţional…*, p. 119.

[3] Tasin Gemil, *Romanians and Ottomans in the XIVth–XVIth centuries*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2009, pp. 170, 202.

[4] Ion Const. Chiţima, *Cronica lui Ştefan cel Mare (versiunea germană a lui Schedel),* Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1942, p. 60.

Isaia în calitate de noi pârcălabi numiţi de domn[1]. Grigore Ureche în *Letopiseţul Ţării Moldovei* indică numele pârcălabilor ***Ivaşco*** şi ***Maxim*** în zilele asediului şi căderii cetăţii Chilia în 1484[2]. Discrepanţa de informaţii privind pârcălabii Chiliei între 1465 şi 1484 este compensată de menţiunile dregătorilor cu acest titlu între martorii actelor domneşti emise în această perioadă.

Informaţia prezentată de către cronicile moldoveneşti privind numirea lui Isaia în calitate de dregător la Chilia este confirmată de documentele cancelariei domneşti, începând cu actul din 11 aprilie 1465[3]. Cât despre Buhtea, acest demnitar nu a ocupat iniţial funcţia de pârcălab la Chilia împreună cu Isaia – în actul din 13 decembrie 1465 figurează în schimb „*Isaia şi… **Ion Bucium**, pârcălabi de Chilia*”, în timp ce „*panul Buhtea*” apare tot în acelaşi document cu câteva rânduri mai jos[4]. Luând în calitate de principali criterii frecvenţa schimbărilor de dregători şi contextul internaţional creat în jurul Ţării Moldovei, evoluţia administraţiei cetăţii Chilia poate fi periodizată în trei etape majore, care merită o analiză specială.

Prima etapă cuprinde anii 1465-1470. Perioada respectivă se caracterizează prin modificări frecvente în fiecare an ale pârcălabilor Chiliei de către puterea domnească, precum şi prin lipsă de ameninţări politico-militare directe asupra poziţiilor Moldovei la gurile Dunării. În calitate de dregători vor activa următorii demnitari:

- ***Isaia*** şi ***Ion Bucium*** între 23 ianuarie 1465 – 9 iulie 1466[5];
- ***Isaia*** şi ***Buhtea*** între 28 august 1466 – 2 octombrie 1467[6];
- ***Buhtea*** între 28 iulie 1468 – 12 septembrie 1468[7];
- ***Buhtea*** şi ***Bîlco*** pe 24 septembrie 1468[8];
- ***Goian*** şi ***Bîlco*** pe 2 octombrie 1468[9];

---

[1] Ioan Bogdan (ed.), *Vechile cronice moldovenesci până la Urechia. Texte slave cu studiu, traduceri şi note de Ioan Bogdan*, Lito-Tipografia Carol Göbl, Bucureşti, 1891, p. 224.
[2] Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Ev Scriptorium, 2017, p. 55.
[3] *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Volumul II (1449-1486)*, coord. Leon Şimanschi, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, doc. 128, pp. 183-184 (în continuare, se va cita *DRH*, A, II …).
[4] *DRH*, A, II, doc. 129, pp. 185-186.
[5] *DRH*, A, II, doc. 128, pp. 183-184; doc. 138, pp. 196-198.
[6] *DRH*, A, II, doc. 140, pp. 200-202; doc. 149, pp. 217-218.
[7] *DRH*, A, II, doc. 152, pp. 221-222; doc. 153, pp. 223-224.
[8] *DRH*, A, II, doc. 154, pp. 225-227.
[9] *DRH*, A, II, doc. 155, pp. 227-229.

- ***Goian*** şi ***Paşco*** între 5 iunie 1469 – 10 august 1470[1].

Unele dintre aceste schimbări a dregătorilor sunt strict legate de dispariţia ulterioară a oricăror menţiuni ale foştilor demnitari, cum a fost cazul lui ***Ion Bucium***, a căror menţiuni dispar în cancelaria domnească după ultima sa apariţie în calitate de pârcălab al Chiliei pe 9 iulie 1466. Un alt exemplu al aceleiaşi tendinţe reprezintă ***Goian***, a căror menţiuni documentare în actele domneşti la fel absentează după 10 august 1470, când acesta apare pentru ultima dată în postura sa de pârcălab al Chiliei. Cariera lui Goian a fost discutată mai detaliat în cadrul unui alt articol al subsemnatului autor, unde subiectul principal a reprezentat activitatea pârcălabilor de Hotin în secolul al XV-lea[2]. Acest dregător poate fi considerat parte a vechii generaţii de boieri în Sfatul domnesc al lui Ştefan cel Mare, el fiind prezent ca martor al actelor de cancelarie între anii 1448-1457. Odată cu înscăunarea lui Ştefan cel Mare, Goian va deveni unul din sfetnicii săi cei mai apropiaţi, servind de la începutul domniei în calitate de vornic, iar între 1464-1467 în calitate de pârcălab al Hotinului[3]. Activitatea sa la cetatea Chilia a fost cel mai probabil ultima etapă a carierei sale cu o durată de peste 22 ani.

În acelaşi timp, restul modificărilor în această dregătorie nu pot fi asociate cu posibila moarte a dregătorilor predecesori: ***Isaia, Buhtea, Bîlco*** şi ***Paşco*** vor apărea în continuare în calitate de demnitari ai Sfatului domnesc după încheierea serviciului lor la Chilia, motivele lipsirii lor de funcţia de pârcălab rămânând necunoscute. Buhtea şi Paşco vor fi menţionaţi pentru ultima dată între martorii actelor de cancelarie pe 22 mai 1476[4]. Ţinând cont că ulterior va avea loc bătălia de la Valea Albă din 26 iulie 1476, nu este exclusă posibilitatea că cei doi foşti dregători ai Chiliei şi-au găsit sfârşitul în cadrul acestei confruntări sau în cadrul unor altor ciocniri militare din timpul campaniei militare a sultanului otoman Mehmed al II-lea în Ţara Moldovei din acelaşi an.

A doua etapă (1471-1478) coincide cu perioada activă a desfăşurării conflictelor militare ale Ţării Moldovei împotriva forţelor Ţării Româneşti şi a Imperiului Otoman. Acţiunile antiotomane ale

---

[1] *DRH*, A, II, doc. 158, pp. 234-235.
[2] Alexandru Bejenaru, *Evoluţia statutului politic al pârcălăbiei Hotinului în secolul XV*, *XV*, în: *Latinitate, Romanitate, Românitate*. Ediţia 4. Integral, 6-7 noiembrie 2020, Chişinău, CEP USM, 2021, pp. 10-20.
[3] *Ibidem*, pp. 13-14.
[4] *DRH*, A, II, doc. 206, pp. 312-313.

domnului român, precum tentativele de îndepărtare a lui Radu cel Frumos de pe tronul muntean, stabilirea contactelor cu conducătorul formaţiunii statale Aq Qoyunlu Uzun Hassan şi refuzul de a achita haraciul Porţii în 1473 au pus sub lovitură sistemul defensiv al hotarelor de sud ale Moldovei[1], inclusiv şi Chilia. În plan administrativ, situaţia cetăţii de pe Dunăre reprezintă un contrast faţă de perioada precedentă – dacă anterior s-au atestat şase permutări în poziţia de pârcălab a Chiliei, atunci după 1470 în această importantă fortăreaţă de pe Dunăre s-au aflat doi dregători, ***Neagu*** şi ***Ivaşco***, care vor fi atestaţi în această postură între 13 august 1471 şi 11 februarie 1478[2]. Cei doi pârcălabi vor fi înlocuiţi către anul 1479: între 4 martie 1479 şi 24 mai 1479 apar numele lui ***Bora Şandru*** şi ***Maxim*** în calitate de noi dregători la Chilia[3]. Explicaţia serviciului îndelungat al lui Neagu şi Ivaşco, în comparaţie cu perioadele scurte de activitate a precedenţilor pârcălabi de Chilia, se află în strânsă corelaţie cu etapa activă a confruntărilor moldo-otomane – în această perioadă puterea domnească nu era interesată în schimbările frecvente ale dregătorilor unei fortăreţe cu importanţă strategică crucială în regiunea gurilor Dunării. Faptul dat a permis lui Neagu şi Ivaşco să activeze o perioadă mult mai lungă în calitate de pârcălabi ai acestei cetăţi dunărene.

A treia etapă (1479-1484) este deschisă de acţiunile de construcţie a noii fortificaţii pe malul stâng al Dunării la ordinele lui Ştefan cel Mare în vara anului 1479 şi de stabilizarea situaţiei politico-militare în această regiune odată cu încheierea armistiţiului moldo-otoman între anii 1479-1481. Sfârşitul acestei perioade va fi marcată de cucerirea Chiliei de către forţele sultanului Baiazid al II-lea în vara anului 1484. Din punct de vedere administrativ, sunt atestaţi documentar în calitate de pârcălabi:

- ***Bora Şandru*** şi ***Maxim*** între 4 martie 1479 şi 24 mai 1479;
- ***Ivaşco*** şi ***Maxim*** pe 11 august 1479[4];
- ***Bora Şandru*** şi ***Maxim*** pe 20 septembrie 1479[5];
- Iarăşi ***Ivaşco*** şi ***Maxim*** din 15 martie 1480 şi până pe 29 mai 1484[1].

---

[1] T. Gemil, *Romanians and Ottomans*..., p. 203.
[2] *DRH*, A, II, doc. 173, pp. 255-257; doc. 211, pp. 318-320.
[3] *DRH*, A, II, doc. 212, pp. 320-322; doc. 218, pp. 331-332.
[4] *DRH*, A, II, doc. 219, pp. 333-334.
[5] *DRH*, A, II, doc. 221, pp. 336-338.

Această succesiune neobişnuită a pârcălabilor într-o perioadă de doar câteva săptămâni ale anului 1479 poate fi explicată fie printr-o posibilă eroare de titluri în cadrul cancelariei domneşti, fie prin circumstanţele edificării Chiliei Noi pe malul stâng al Dunării[2], astfel încât Bora Şandru a fost ultimul pârcălab al Chiliei Vechi din delta Dunării, iar Ivaşco şi Maxim au devenit primii şi unicii pârcălabi moldoveni ai Chiliei Noi în istoria acestei localităţi. Circumstanţele acestor schimbări administrative coincid în plan extern cu încheierea armistiţiului moldo-otoman între 1479-1481[3], care au permis puterii domneşti să se ocupe de consolidarea sistemului defensiv al hotarelor de sud ale Moldovei. În această ordine de sarcini, a fost inclusă nu doar Chilia, ci şi fortificaţiile de pământ şi lemn din Giurgiuleşti, Tatarbunar, Kale şi Tintiul[4].

Revenind la analiza carierelor dregătorilor principali care au activat la Chilia în ultimii ani dinaintea expediţiei otomane din 1484, cele mai multe detalii s-au păstrat cu referinţă la Ivaşco – acest boier apare pentru prima dată în Sfatul domnesc pe 13 august 1471 în calitate de pârcălab al Chiliei împreună cu Neagu[5]. După primul său termen de pârcălab al Chiliei, Ivaşco va fi prezent în mod frecvent printre alţi membri ai Sfatului domnesc, fără ca să fie menţionat titlul vreunei dregătorii[6]. După actul domnesc 29 mai 1484 numele lui Ivaşco nu mai figurează între martorii documentelor emise în cadrul cancelariei[7], indicând moartea sa sortită violent în urma cuceririi otomane a Chiliei în vara anului 1484. Despre ceilalţi doi pârcălabi ai Chiliei se poate spune încă mai puţin – Maxim este atestat pentru prima dată ca membru al Sfatului domnesc pe 4 martie 1479 în calitate de pârcălab al Chiliei împreună cu Bora Şandru şi va rămâne în această poziţie până la momentul campaniei otomane în frunte cu sultanul Baiazid al II-lea; în

---

[1] *DRH*, A, II, doc. 224, pp. 341-342; doc. 262, pp. 401-403.
[2] Laurenţiu Rădvan, *Oraşele din Ţările Române în Evul Mediu: sfârşitul secolului al XIII-lea începutul secolului al XVI-lea*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2011, p. 512.
[3] T. Gemil, *Romanians and Ottomans…*, p. 207.
[4] Ion Tentiuc, Valeriu Bubulici, Serghei Agulnicov, *Cetatea medieval de pământ de la Giurgiuleşti. Consideraţii preliminare*, în: „Tyragetia", s.n., vol. II [XVII], nr. 1, 2008, pp. 340, 342, 345-346.
[5] *DRH*, A, II, doc. 173, pp. 255-257.
[6] *DRH*, A, II, doc. 212, pp. 320-322; doc. 213, pp. 322-324; doc. 214, pp. 324-326; doc. 217, pp. 329-331; doc. 218, pp. 331-332.
[7] *DRH*, A, II, doc. 262, pp. 401-403.

timp ce Bora Şandru va dispărea fără urme din actele cancelariei domneşti după ultima sa menţiune în calitate de pârcălab al Chiliei pe 20 septembrie 1479.

Care criterii au determinat selecţia anume a acestor demnitari în poziţia de pârcălabi ai Chiliei? Un indicator evident reprezintă gradul de rudenie cu domnul ţării, exemplu al alegerii după acest criteriu fiind Isaia, cumnatul lui Ştefan cel Mare conform versiunii Cronicii moldo-germane. Isaia apare pentru prima dată în calitate de postelnic în actul domnesc din 8 septembrie 1457, fiind din primii ani de domnie susţinător apropiat al puterii lui Ştefan cel Mare şi obţinând noi funcţii în Sfatul domnesc[1]. Din 12 aprilie 1458, Isaia figurează în documentele de cancelarie în calitate de pârcălab al Neamţului şi până la cucerirea Chiliei de către Ştefan cel Mare[2]. Către momentul exercitării funcţiilor de pârcălab al Chiliei, acest boier a reuşit să acumuleze o avere destul de însemnată, despre care indirect aflăm din actul domnesc emis pe data de 13 decembrie 1465. Din textul acestui izvor aflăm că Ştefan cel Mare întărea mitropoliei Romanului *„ţiganii ei proprii, anume: Măşcat cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Caba cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Coste cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Babul cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Bîzdîga cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Carfina cu copiii săi şi cu sălaşul, şi Nan cu copiii săi şi cu sălaşul, pe care i-a dat Sfintei Paraschiva,* ***pan Isaia pârcălab de Chilia,*** *de bunăvoia sa şi nesilit de cineva”*[3]. Din 28 iulie 1468, Isaia devine vornic, figurând pe poziţiile de frunte în Sfatul domnesc împreună cu Stanciul pârcălab de Cetatea Albă, Vlaicu pârcălab şi pan Goian, fiind pentru ultima dată menţionat pe 10 august 1470[4].

Un alt criteriu putea fi experienţa şi activitatea politică îndelungată a candidaţilor – sub aceste puncte cad exemplele lui Ion Bucium şi Goian. Primul dintre ei este atestat pe timpul domniei lui Petru Aron printre martorii actului din 5 iunie 1456, când s-a decis începutul achitării tributului de răscumpărare a păcii Porţii Otomane[5]. Trei ani mai târziu, pe 12 iunie 1459 acelaşi Ion Bucium se regăseşte printre membrii Sfatului domnesc a lui Ştefan cel Mare[6]. Pârcălăbia

[1] *DRH*, A, II, doc. 65, pp. 94-96.
[2] *DRH*, A, II, doc. 70, pp. 103-105; doc. 124, pp. 178-180.
[3] *DRH*, A, II, doc. 129, p. 185.
[4] *DRH*, A, II, doc. 169, pp. 253-254.
[5] *DRH*, A, II, doc. 58, pp. 85-87.
[6] *DRH*, A, II, doc. 85, pp. 121-122.

Chiliei a constituit prima dregătorie a lui Ion Bucium atestată documentar în actele cancelariei domneşti. După 9 iulie 1466, menţiunile lui Ion Bucium nu mai sunt atestate documentar, indicând posibila moarte a acestuia în timpul exercitării dregătoriei sale[1]. Goian la fel a fost angajat activ în Sfaturile domneşti ale predecesorilor lui Ştefan cel Mare, mai exact pe timpul domniilor lui Bogdan al II-lea, Alexandru al II-lea şi Petru Aron. Odată cu înscăunarea lui Ştefan cel Mare, Goian a devenit unul dintre sfetnicii săi apropiaţi, ocupând poziţii înalte în primii ani de domnie împreună cu Manoil Grecul şi Vlaicu pârcălab şi servind în calitate de vornic şi pârcălab al Hotinului înaintea numirii sale ca dregător al Chiliei.

Restul pârcălabilor Chiliei intrau în categoria demnitarilor Ţării Moldovei, care pentru prima dată s-au distins după înscăunarea lui Ştefan cel Mare şi au realizat în continuare carierele lor pe parcursul întregii sale domnii. De exemplu, în rândul acestora s-a remarcat Bîlco, care după încheierea serviciului său la Chilia va fi atestat în actul din 13 august 1471 în calitate de pârcălab de Cetatea Albă[2]. În această postură Bîlco va figura printre membrii Sfatului domnesc până la 26 august 1474, după care orice alte menţiuni documentare ale acestui dregător nu mai sunt depistate[3]. Cea mai remarcabilă carieră dintre toţi pârcălabii Chiliei a avut-o Neagu, care apare pentru prima dată în Sfatul domnesc în calitate de comis printre martorii actului din 12 septembrie 1464[4]. După activitatea sa la Chilia, acest dregător a figurat în continuare printre membrii Sfatului domnesc cu o creştere treptată a rangului ocupat în raport cu restul demnitarilor. După cucerirea Chiliei şi Cetăţii Albe în 1484 el a intrat printre primii cinci boieri de frunte ai ţării, iar ultima atestare documentară a lui Neagu a avut loc pe 17 martie 1490, ocupând locul 1 în întregul Sfat domnesc (exceptând cazul fiilor lui Ştefan cel Mare, Alexandru şi Bogdan)[5].

În concluzie, în perioada aflării Chiliei în componenţa Ţării Moldovei pe timpul domniei lui Ştefan cel Mare, puterea centrală a ţinut sub atenţie specială numirile şi schimbările de dregători în această

[1] *DRH*, A, II, doc. 138, pp. 196-198.
[2] *DRH*, A, II, doc. 173, pp. 255-257.
[3] *DRH*, A, II, doc. 198, pp. 296-298.
[4] *DRH*, A, II, doc. 123, pp. 176-178.
[5] *DRH*, A, II, doc. 265, pp. 408-409; *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Volumul III (1487-1504)*, coord. Constantin Cihodaru, Ioan Caproşu şi Nistor Ciocan, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, doc. 79, pp. 153-154.

fortificaţie importantă pentru regiunea Dunării de Jos. Politica administrativă a variat de la etapă la etapă, fiind influenţată, în mare parte, de confruntările militare la hotarele de sud ale Moldovei după 1470 şi necesitatea mutării fortificaţiei principale a Chiliei pe malul stâng al Dunării. În poziţiile de pârcălabi erau numite persoane apropiate de domn (precum Isaia, cumnatul lui Ştefan cel Mare), persoane cu experienţă politică şi administrativă îndelungată (cazul carierei lui Goian), dar şi feţe noi ale boierimii moldovene, care îşi vor înfăptui carierele politice începând cu poziţia de pârcălab al Chiliei (exemplele activităţii lui Bîlco şi Neagu).

Pârcălabs of Chilia. A study case of the careers of Stephen the Great's magistrates

The following presentation is focused on the analysis of the careers of the officials from the Principality of Moldova, who served as governors of Chilia in various stages of their activity. After the conquest of this Danubian fortification by Stephen the Great in 1465, a number of representatives of the Voivode's council ruled here until the Ottoman campaign of Sultan Bayazid II in 1484. The purpose of the presentation is to establish the possible criteria for choosing the candidates for the position of the governor of Chilia, as well as the impact of this position on the careers of the governors during the reign of Stephen the Great.

Keywords: *Chilia, Moldova, Moldavian pârcălabs, borderlands, Stephen the Great*

Alexandru BEJENARU
doctorand,
asistent universitar
Universitatea de Stat din Moldova.
e-mail: *alexandru.bejenaru@usm.md*
ID ORCID**:** 0000-0001-6508-3917